

KŪRYBINIS SPROGIMAS. Edgaro Andriūno tapyba

KRISTINA MAŽEIKAITĖ

Tekste nagrinėjama tapybos naujumo, aktualumo tema, remiantis jaunojo tapytojo Edgaro Andriūno kūrybos pavyzdžiu. Iškeliama mintis, kad naujumas, o kartu ir tiesioginis tapybinės idėjos reprezentavimas, kyla iš kismo: kai kurėjas ne tik nebijo keisti paveikslą, bet ir drąsiai atsisako įgytos patirties tam, kad atrastų naują.

Mes tariamai esame atviri priimti kūrejo laisvę. Ir vis dėlto kūrėjui nuolat tenka ją legitimuoti, įrodinėti vaizdinio aktualumą ir naujumą *meno scenoje*. Tai iš dalies kūrėjui būtinybė, tampanti nuolatinio stimulu kontrargumentuoti priimtamas pozicijas, laužyti stereotipus, įrodinėti, įrodinėti, kad esi įdomus, kad esi aktualus.

Edgaras Andriūnas (1987–2010) – tragiškai žuvęs jaunosios kartos tapytojas. Jo kūryboje dominuoja moters motyvas. Moters kaip nuolat kintančios būybės. Išnyrančios iš šešėlių ir susilijančios su jais. Šovalų paletėje vyruoja monochrominė gama, kartais iš pilkumų išskylanči karmino raudona. Galima aptikti sąsają su Alberto Giacometti'is pilkumų nyrančiomis figūromis, Francis'o Bacono deformuotais kūnais ar Pablo Picasso žmogaus ir gyvulio kova. Tačiau nepatsant klasikinio motyvo pasirinkimo, Edgaras Andriūnas man – nenuginčijamas tapybos aktualumo įrodymas. Jo darbai galima atskleisti, kas yra naujumas tapyboje, kas yra gyvas tapybinės idėjos reprezentavimas.

Pirmausia tapybos aktualumą sieju su noru nepaklusti stereotipams – kūrybinio individualumu. Edgaro Andriūno tekstuose nuolat kartojasi siekis nepaklusti, „orientuotis savaip“. „Standieną kiekvieną pasaulio kūrėją lydi rūpestiai ir vargas, kai jam reikia įrodinėti savo tiesą grupei būtybių, tradicinis negatyvus socialinis nusiteikimas, kai neigiama arba menkinama viskas, ką žmogus išdrįsęs savaip orientuotis ir būti savitas, daro, sprendžia,

kuria gimdomas nepastikėjimo savim, vidinę asmenybės harmoniją ardanis nerimas, blokuoja kūrybinės sąmonės raišką skatinamas pamėgdžijimas¹, – rašo Edgaras Andriūnas. E. Andriūnas per gana trumpą savo kūrybos laiką išbandė skirtingas raiškos formas – nuo linijinių-grafinių tapybos piešinių iki tirštų spalvų dėmių pritvinkusių drobių. Neretai jungė skirtingus braižus, eksperimentavo. Vieni darbai tapybiški ir pliki. Bet visi jie netlpo į „gražaus-negražaus“ kūrinio kategorijas, nes buvo ypatingi savo tikrumu,

EDGARAS ANDRIŪNAS.
Be pavadinimo, be datos,
be raiškos drobė, aliejus,
85 x 155 cm

EDGARAS ANDRIŪNAS.
Be pavadinimo, be datos,
be raiškos drobė, aliejus,
140 x 100 cm

pavadininti tik impresijų vaikymusi. O manęs niekad neapleisdavo mintys, kad savo kūrinius greičiau turėčiau išvis sukapti, o ne išsaugoti. Nepasitenkinimas esatimi, ieškojimas tikresnės, stipresnės raiškos veda į kūrybos atsinaujinimą. Tai tarsi kūrybinė psichozė – neužidenamas Sizifo akmuo – nuolatinis bandymas priartėti prie savo vaizdinio, apčiuopti jį. O priartėjus – trumpa džiaugsmo akimirka, nes netrukus vėl juntamas nusivylimas ir realizacijos netobulumas. Tačiau šis negailestingas buvimas neleičia mėgautis tuo, kas sukurtas. Ir verčia keistis. Kiekvieną kartą rizikuoti, kad nebeteksi legitimacijos. Nes naujas kūrinys iš pradžių ne ką mažiau stebina ir patį kuriantįjį.

Kiekvieną kartą iš naujo išgyvenamos patirtys veda ir prie kitokio aplinkos pažinimo. Tapytojo uždaviny – sukurti ir palaikyti būtiną iliuziją, aiškiai ją atskirti nuo supančios aplinkos ir artikuliuoti jos formą iki tokio lygio, kur ji nesupainiojama sutampa su jausmo ir gyvenimo formomis³. Edgaro Andriūno kūryboje kintančių formų motyvas nuolat kartojasi visuose kūrybos etapuose. „Suvokiame pasaulį kaip procesą, kaip nuolatinį kitimą, nepaliujamą vieny fenomenų tapimą kitais“, – rašo Edgaras savo užrašuose. O mes jo drobėse matome daug sykių perbrėžtas linijas, tai išnyrančias, tai besisplepančias gyvūnas, rodo, Juntame pro jas sruvančių laiką. Rodo, liečiamel laiką.

Drobėse figūros deformuotos, apibendrintos. Nes to susijaudinimo, kurį patiria tapytojas, siekdamas pažinti jį supančią aplinką, siekdamas išsaugoti **juntamą** vaizdą, išreikšti negali. **Tapytojas jį sukuria.** Taip stebinajiam pateikiama tai, ko niekada iki šiol nebuvo, ir tai, kas yra visa, – dabar ir ateity (atminty) strigęs Tomo Sakalausko tekstas apie Vlado Eidukevičiaus tapytą moters portretą: nutapytoji iš pradžių buvo nepatenkinta savo portretu, kaip „nepanašiu“ jį, tačiau sulig laiku tapo vis panašesnė į savo atvaizdą drobėje). Kitaip paveikslas tėra projektas, replika to, ką mes matėme.

„Svarbu sukurti kažką, o ne nieką“, – vis kartojų. Edgaro tapyba būtent tokia. Joje juntamas kasdienis netobulumas, rutina. Tačiau kartu tapyba gyva, vitališka. Drobėse kyla netobulos figūros. Tačiau juntamos. Motyvas redukuojamas iki kelių figūrų santykio ar betikslio žvilgsnio. Tačiau būseno taktiškumas, atpažįstamumas priartina jas prie žiūrinciojo. „Kad sušibytume skystį elektros lampa, reikia turėti ne pačią stipriausią, o tokią, kad jos srovė skleistų ne šviesą, bet karštį. Kad skristume oru, reikia ne paties galingiausio motoro, o tokio, kuris pakilęs nuo žemės, judėtų vertikaliai, kryptimi ir paverstų horizontalų greitį kilimo galia. Taip pat ir genialius kūrinius kuria ne tie, kurie gyvena subtiliausioje aplinkoje, kurie puikiai kalba ir pasižymi plačia kultūra, o tie, kurie turėjo pakankamai jėgų liautis gyvenę su patiens ir paverstį savo asmenybę

3 Langer, Susanne K. *Feeling and Form: A History of Art Developed from Philosophy in a New Key*. New York: Scribners, 1953.

1 Iš Edgaro Andriūno užrašų.
Čia ir kitur tekstas netaisytas.

2 Provat, Marcel. *Prarasto laiko beieškant: Žydinių merginų šeštelyje*. Vilnius: Vaga, 2014.

veidrožiu, kad jame atsispindėtų jų menkas visuomeniniu ir netgi tam tikra prasme intelektiniu požiūriu gyvenimas, nes genijus – tai gebėjimas atsispindėti, o ne atspindimo reginio kokybė⁴.

Galiausiai ar ne pakankamas motyvas – dviejų figūrų susiglaudimas? Bejėgė mėnesiena? Man ši kūryba atranda sąsają su Mykolo Salkos skulptūromis, kuriose pozuojojū figūros labiau nei žmogiškos. Arba Pauliaus Šliaupos pastarųjų dienų kūryba – taktiškais kasdienybės pėdsakų vaizdiniais. „Šitom dienom geriau pajust tragediją negu melodramą. Nereikia būti romantiku, kad pajustum vargo akimirka, o pergyvent reik tą jausmą ir suprast tą vargą“, – rašo Edgaras. „Kas mūsų pasaulyje gali būti realiau už žmogus gyvenimą“⁵.

Rašyti apie Edgario kūrybą sunku. Norisi ieškoti palyginimų, metaforų, citatų. Būtų lengviau rankomis ore brėžti linijas, bandant atkurti paveikslų kompozicijas, nei nusakyti, kiek telpa į Edgario Andriūno kūrybą, kuo ji aktyviali, kas joje esmiška. Nes tai ir jauno žmogaus romantinė pasaulejauta, ir drąsus susidūrimas su mirties apmąstymu, neišvengiamybe ir drąsa kisti ir keisti savo kūrinį, ir kūrėjo ambicingumas, „noras orientuotis savaip“. Esu tikra, kad tokia kūryba maksimaliai tolstama nuo „retuša-vimo“, projekcijų. Tokią kūrybą sunku paaiškinti standartiniais sakiniais. Nes susidūręs su **kūriniu**, pats pirmiausia ieškai žodžių jam įvardyti, suprasti. Kūrinio energija traukia. Tokio paveikslą supratimą sudaro daugiau paūzių nei žodžių. Tu stringi, o ne sklendžiai kalbi, nes nėra dar tavijje tų žodžių tam, ką kūrinys leidžia pajusti. Tie žodžiai ateis po apmąstymų, po grįžimo prie kūrinio. Po jo prisijaukinimo. Tai bus nauja.

Naujas kūrinys – tai sprogimas. Jis degina ne tik kūrėją, bet ir žiūrovą.

EDGARAS ANDRIŪNAS.
Be pavadinimo, be datos

EDGARAS ANDRIŪNAS.
Be pavadinimo, be datos, drobė, aliejus, 70x50 cm

4 Proust, Marcel. *Prarasto laiko beieškant: Žydinių merginų šešelyje*. Vilnius: Vaga, 2014.

5 Camus, Albert. *1957 metų gruodžio 14 dienos paskaita. Svetimas*. Krytis, Vilnius: Vaga, 1991.

EDGARAS ANDRIŪNAS.
Be pavadinimo, 2010, drobė, aliejus, 100x80 cm

CREATIVE EXPLOSION. Edgaras Andriūnas' painting

KRISTINA MAŽEIKAITĖ

Edgaras Andriūnas (1987–2010) is a tragically gone painter of the younger generation. His artistic work is dominated by a woman's motif. A woman, as a constantly changing being, who emerges from the shadows and blends with them. The color palette is dominated by a monochrome gamma, sometimes with carmine red rising from the gray.

The relevance of painting I link, first of all, with the desire to disobey stereotypes – with creative individuality. Edgaras Andriūnas' texts consistently reiterate the desire to disobey and "orientate in one's own way".

Edgaras Andriūnas tested different forms of expression in a rather short period of his creative life: from linear-graphic paintings to canvas full of thick-colored spots. Oftentimes, he combined different styles, experimented. Some of the works were extremely graphic, contrasting in color, others – particularly painterly and gray. But all of them did not fit into the categories of the beautiful-ugly work, because they were special in their own certainty, confidence. Drawings affected painting, painting – texts. The constant change became a precondition for the life and creation of Edgaras Andriūnas. It was no coincidence that besides painting, Edgaras created street art. It complemented his forms of rebellion.

Changing creative work is the effort of the creator to get closer to the image, to the search,

how to feel and visualize what corresponds to the idea. Dissatisfaction with what currently is, searching for a better, stronger expression leads to the renewal of creative work. It's like a creative psychosis – Sisyphus' boulder – a constant attempt to get closer to your image, to feel it. And when you get closer, a short moment of joy, because you will soon feel the disappointment and imperfection of realization. However, this ruthless presence does not allow to enjoy what has been created. And it forces you to change. Take risks every time to lose legitimacy. Because at first, a new work surprises the creator, too.

Each time the experience is relived, it leads to a different understanding of the environment. The motif of *changing forms* in Edgaras Andriūnas' works is constantly repeated at all stages of creation. It is important to create something, not nothing – I keep repeating. Edgaras' painting is exactly like that. In it, you can feel the daily imperfection, routine. But at the same time, his painting is lively, vital. Imperfect, yet perceptible shapes emerge from canvases. The motif is reduced to a relation of a few shapes or a purposeless look. But the tactics of the states, their identifiability bring them closer to the viewer.

It's hard to write about Edgaras' work. You want to look for comparisons, metaphors, quotes. It would be easier to draw lines in the air by trying to replicate the compositions of the paintings, rather than to tell how much fits into Edgaras Andriūnas' work, how it is relevant, what in it is essential. Because it is the romantic worldview of a young man, a bold confrontation of the reflection of death, the inevitability and courage to change oneself and one's work, and the creator's ambition, "the desire to orientate in his own way".

Autorinės skilltys

70

VINTAŽAS.
Aistė Kisarauskaitė.
Prisiminimų
archeologija –
galerija „91“

76

TREČIOJI AKIS.
Algirdas Mikutis

„Ilgai galvojau...
Ir nutariau, kad
dailininkai irgi
reikalingi.“